

у своїй сукупності створюють прав. базу, яка імперативно встановлює заг. та спец. вимоги щодо використання й охорони твар. світу. Найбільш суспільно небезпеч. порушення цих вимог і визнаються З. у с. о. т. с.

Діяння як ознака об'єктивної сторони цих злочинів може полягати у незакон. вилученні живих ресурсів із природ. середовища (при незакон. полюванні чи незакон. зайнятті рибним, звіриним або ін. водним добувним промислом) або порушенні ін. встановлених зак-вом правил, що стосуються охорони твар. світу. Більшість З. у с. о. т. с. може бути вчинено лише активною поведінкою (дією), за винятком порушень вет. правил за ст. 251 КК, що можуть виражатися і у бездіяльності.

За конструкцією об'єктивної сторони З. у с. о. т. с. можуть мати форм. (ст. 250 КК), матеріальний (ст. 249, 251 КК) та форм.-матеріальний склад (ст. 248 КК). Момент закінчення злочинів з матеріальним складом пов'язаний із настанням суспільно небезпеч. наслідків, що полягають у заподіянні істотної шкоди за ст. 248, 249 КК або поширенні епізоотій чи ін. тяжких наслідків за ст. 251 КК. Поняття «істотна шкода» та «тяжкі наслідки» є оціночними. Сукупність критеріїв, за якими вони встановлюються, визначається особливостями того чи ін. злочину, при цьому слід враховувати як кількісні та вартісні показники завданих збитків, так і суто екол. прояви шкоди (напр., зникнення популяцій видів тварин, втрата ними здатності до самовідтворення, знищення місць їх розмноження тощо), а також шкоду здоров'ю людини (за

ст. 251 КК). Форм. критерій як виняток закріплено щодо матеріальних збитків лише незакон. полювання у примітці до ст. 248 КК: істотною визнається така шкода, яка у 250 і більше разів перевищує н. м. д. г.

За формами вини можна виокремити З. у с. о. т. с., що характеризуються лише умислом (ст. 249 КК); як умислом, так і необережністю (ст. 248, 250 КК); умисним або необереж. ставленням до діяння і винятково необереж. – до суспільно небезпеч. наслідків (ст. 251 КК).

Суб'єкт З. у с. о. т. с. – заг., ним може бути будь-яка особа, що досягла 16-річного віку. Вчинення злочину служб. особою виступає кваліфікуючою ознакою лише у складі незакон. полювання (ст. 248 КК).

За ступенем тяжкості З. у с. о. т. с. належать до категорій злочинів невеликої (ч. 1 ст. 248, ч. 1 ст. 249 КК) та серед. тяжкості (ч. 2 ст. 248, ч. 2 ст. 249, ст. 250, 251 КК).

*Лит.:* Гавриш С. Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні: Проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства. К., 2002; Матвійчук В. К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження). К., 2005.

*І. В. Самощенко, К. М. Орбець.*

**ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАнням ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ** – передбачена розд. XVII Особл. част. КК група злочинів, які посягають на сусп. відносини, що забезпечують нормальну, тобто таку, зміст, характер,

межі та порядок здійснення якої визначені зак-вом, діяльність держ. апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, громад. об'єднань, ін. юрид. осіб як публ., так і приватного права, а також сусп. відносини, що забезпечують здійснення регламентованої зак-вом профес. діяльності, пов'язаної з наданням публ. послуг.

З урахуванням сфери сусп. відносин, в якій вчиняються ті чи ін. діяння, передбачені розд. XVII Особл. част. КК, а також виходячи зі специфіки їх суб'єктів, усі вони можуть бути розподілені на 4 групи злочинів, а саме на такі, які посягають на сусп. відносини, що забезпечують: 1) нормальну служб. діяльність в органах держ. влади, місцевого самоврядування та ін. юрид. особах публ. права; 2) нормальну служб. діяльність в юрид. особах приватного права; 3) нормальну служб. діяльність в юрид. особах як публ., так і приватного права; 4) нормальну профес. діяльність, пов'язану з наданням публ. послуг.

Обов'язковою ознакою складу злочину більшості цих діянь є предмет злочину: за ст. 366 КК – офіц. док-т (див. примітку до ст. 358 КК); за ст. 366<sup>1</sup> КК – декларація – док-т, який містить відомості про майно, доходи, витрати, зобов'язання фін. характеру суб'єкта (див. ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції»); за ст. 368, 368<sup>3</sup>, 368<sup>4</sup>, 369, 369<sup>2</sup>, 369<sup>3</sup> КК – неправомірна вигода (див. примітку до ст. 364<sup>1</sup> КК); а за ст. 368<sup>2</sup> КК – активи – грошові кошти, ін. майно, а також доходи від них у значному розмірі (див. п. 2 примітки до ст. 368<sup>2</sup> КК).

Об'єктивна сторона злочинів характеризується тим, що одні з них (ст. 364, 364<sup>1</sup>, 365<sup>2</sup>, 366<sup>1</sup>, 367 КК) можуть бути вчинені шляхом як дії, так і бездіяльності, тоді як ін. (ст. 365, 366, 368, 368<sup>2</sup>, 368<sup>3</sup>, 368<sup>4</sup>, 369, 369<sup>2</sup>, 369<sup>3</sup>, 370 КК) – лише шляхом активної поведінки – дії.

Заг. способом вчинення переважної більшості цих злочинів є зловживання владою, служб. становищем чи наданими повноваженнями, тобто їх використання всупереч інтересам служби, інтересам юрид. особи приватного права або всупереч тим цілям і завданням, заради досягнення і вирішення яких особа під час здійснення профес. діяльності наділяється повноваженнями з надання публ. послуг.

За ч. 1 ст. 366, ст. 366<sup>1</sup>, 368, 368<sup>2</sup>, 368<sup>3</sup>, 368<sup>4</sup>, 369, 369<sup>2</sup>, 369<sup>3</sup> і 370 КК караються злочини з форм. складом, які є закінченими з моменту вчинення відповід. діяння (дії чи бездіяльності), а за ст. 364, 364<sup>1</sup>, 365, 365<sup>2</sup>, 367 та ч. 2 ст. 366 КК – із матеріальним, які є закінченими з моменту настання (заподіяння) зазначених у законі наслідків, що повинні перебувати у причин. зв'язку із вчиненням особою діянням. Такі діяння, як пропозиція, обіцянка неправомірної вигоди, прийняття такої пропозиції чи обіцянки, а також прохання надати таку вигоду належать до злочинів із т. зв. усіченим складом, бо момент їх закінчення порівняно з ін. діяннями (напр., порівняно з одержанням неправомірної вигоди) перенесено законом на більш ранню стадію їх вчинення.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочинів із матеріальним складом (ст. 364, 364<sup>1</sup>, 365, 365<sup>2</sup>, 367 КК) є суспільно небезпеч. наслідки, які по-

лягають: а) у заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окр. гр-н, держ., громад. інтересам або інтересам юрид. осіб чи б) у спричиненні тяжких наслідків тим самим правам, свободам та інтересам.

У пп. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК законод. визначення істотної шкоди і тяжких наслідків розкривається лише стосовно тих випадків, коли ці наслідки пов'язані із заподіянням майнових збитків. Але шкода може бути визнана істотною або наслідки тяжкими і у випадках, коли порушуються не тільки майнові, а й ін. права, свободи чи інтереси фіз. або юрид. осіб, громад. чи держ. інтереси, напр., коли злочин. діянням спричиняється шкода осн. конст. правам, свободам й інтересам людини і гр-нина (порушуються право на життя, здоров'я, особисту безпеку і недоторканність, виб., труд., житлові права тощо).

Тобто істотна шкода як злочин. наслідок вчинення цих діянь може полягати у заподіянні: а) матеріальних збитків чи виражатися б) в наслідках тільки нематеріального характеру або поєднувати в собі в) наслідки як матеріального, так і нематеріального характеру.

Згідно з п. 3 примітки до ст. 364 КК майнова шкода вважається істотною, якщо вона у 100 і більше разів перевищує н. м. д. г., при встановленні розміру якого слід керуватися положеннями ПдК і приписами Закону України «Про Державний бюджет України» на відповід. рік.

Тяжкі наслідки як ознака об'єктивної сторони злочинів, передбачених ч. 2 ст. 364, 364<sup>1</sup>, 366, 367, ч. 3 ст. 365, 365<sup>2</sup> КК, мають однакову юрид. природу з істот-

ною шкодою, бо збігаються за своїм змістом та характером і відрізняються одне від одного лише за ступенем тяжкості – обсягом заподіяної злочином шкоди.

Суб'єктивна сторона переважної більшості злочинів, передбачених розд. XVII Особл. част. КК, характеризується умисною формою вини. При цьому злочини з форм. складом (ч. 1 ст. 366, ст. 366<sup>1</sup>, 368, 368<sup>2</sup>, 368<sup>3</sup>, 368<sup>4</sup>, 369, 369<sup>2</sup>, 369<sup>3</sup> і 370 КК) можуть бути вчинені лише з прямим умислом. Для суб'єктивної сторони більшості злочинів із матеріальним складом (ст. 364, 364<sup>1</sup>, 365, 365<sup>2</sup> КК) також характерна умисна форма вини, яка може полягати як у прямому, так і в непрямому умислі. Для злочинів, передбачених ст. 364, 364<sup>1</sup>, 365<sup>2</sup>, ч. 1 і 2 ст. 369<sup>3</sup> КК, обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є спец. мета – одержання неправомірної вигоди.

Оскільки за ст. 364, 364<sup>1</sup>, 365<sup>2</sup> КК неправомірна вигода може мати будь-який (як матеріальний, так і нематеріальний) характер, мета її одержання свідчить, що при вчиненні цих злочинів винний може керуватися не тільки корисливими, а й ін. мотивами (напр., прагненням одержати переваги для себе чи своїх близьких у отриманні житла, бажанням просунутися по службі, отримати подяку від кер., нагороду від д-ви тощо). Мотиви та мета злочину, передбаченого ст. 368<sup>2</sup> КК, є тільки корисливими, бо результатом його вчинення є незакон. набуття суб'єктом у власність майнових активів. За ст. 370 КК метою злочину є викриття особи, яка пропонує, обіцяє, надала неправомірну вигоду або прийняла пропозицію, обі-

цянку про її надання чи одержала таку вигоду. Мотиви та мета злочинів, які полягають у пропозиції, обіцянці чи наданні неправомірної вигоди (ч. 1 і 2 ст. 368<sup>3</sup> та 368<sup>4</sup>, ст. 369, ч. 1 ст. 369<sup>2</sup> КК), можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 2 ст. 366 КК, може виявлятися в умисній формі вини, а може характеризуватися і змішаною формою вини, бо діяння завжди вчиняється з прямим умислом, а псих. ставлення до тяжких наслідків може полягати як в умисній, так і в необереж. формі вини. Але в цілому цей злочин визнається умисним, бо саме псих. ставлення винного до діяння робить вчинене злочин. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 367 КК, характеризується, як правило, необереж. формою вини.

Суб'єкт злочинів, передбачених у розд. XVII Особл. част. КК, може бути як спец., так і заг. і закон виділяє серед них 5 категорій таких суб'єктів: 1) тільки служб. особи публ. права (напр., за ст. 364 і 368 КК); 2) тільки служб. особи приватного права (напр., за ст. 364<sup>1</sup> і 368<sup>3</sup> КК); 3) служб. особи як публ., так і приватного права (напр., за ст. 366, 367 КК); 4) особи, які здійснюють профес. діяльність, пов'язану з наданням публ. послуг (напр., за ст. 365<sup>2</sup>, ч. 3 і 4 ст. 368<sup>4</sup> КК); 5) будь-які особи, що досягли 16-річного віку, тобто заг. суб'єкти (напр., за ст. 369 КК). Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 369<sup>3</sup> КК, може бути як служб., так і приватна особа.

Не можуть визнаватися служб. особами чи особами, які надають публ. послуги, і нести відповідальність за відповід. злочини працівники підприємств, установ і орг-цій, які виконують суто

профес. (лікар, педагог тощо), вироб. (водій, провідник вагону тощо) або тех. (друкарка, вантажник, сторож тощо) функції. Якщо, напр., лікар одержує неправомірну вигоду (незакон. винагороду) за лікування чи хірургічну операцію, тобто за здійснення суто профес. діяльності, відповідальність настає за ч. 3 чи 4 ст. 354 КК. Але якщо той самий лікар під час здійснення своєї профес. діяльності наділяється правом надавати публ. послуги і, зловживаючи цим, одержує незакон. винагороду (напр., за видачу листа непрацевдатності), відповідальність настає за ч. 3 або 4 ст. 368<sup>4</sup> КК. Нарешті, якщо зазначений лікар, будучи зав. лікарні, тобто служб. особою публ. або приватного права, одержує неправомірну винагороду за незакон. розпорядження про поміщення хворого в окр. палату і встановлення щодо нього індивід. догляду, вчинене кваліфікується за відповід. частинами ст. 368 або 368<sup>3</sup> КК.

*Лит.:* Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію. Х., 2013; Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В., Гзімчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Х., 2014; Тютюгін В. І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: поняття, загальні ознаки та види // Кримінальне судочинство, 2014, вип. 4.

*В. І. Тютюгін.*

**ЗЛОЧИНИ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ** – суспільно небезпеч. діяння, які вчиняються мед. працівниками у зв'язку з виконанням, а також неви-

Національна академія правових наук України  
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

---

---

# ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

*У двадцяти томах*

**Том 17**

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО**

Харків  
«Право»  
2017

УДК 340(477)(031)  
ББК 67(4УКР)я2  
В27

Редакційна колегія 17-го тому:

**В. Я. Тацій (голова),**  
**В. І. Борисов (заступник голови),**  
**В. І. Тютюгін (відповідальний секретар),**  
**Ю. В. Баулін, П. С. Берзін, С. Б. Гавриш, В. К. Грищук,**  
**Н. О. Гуророва, О. О. Дудоров, О. О. Житний, В. О. Навроцький,**  
**М. І. Панов, Є. Л. Стрельцов, В. П. Тихий, Є. В. Фесенко**

Координаційна і технічна робота з підготовки видання:

*К. А. Новікова, Д. П. Євтуєва*

**В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016. — .**

ISBN 978-966-937-048-8

Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2017. — 1064 с. : іл.

ISBN 978-966-937-261-1

Видання є систематизованим зведенням знань про поняття, категорії, норми й інститути кримінального права, окремі злочини та їх групи, основні міжнародно-правові акти у сфері кримінального права. Розглядаються основні теоретичні і практичні проблеми науки та практики застосування кримінального законодавства України. Наводяться відомості про науково-дослідні установи, наукові видання з кримінального права, а також про відомих вчених України у галузі кримінально-правової науки.

Розраховане на науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, працівників органів кримінальної юстиції, а також усіх, хто цікавиться кримінальним правом.

**УДК 340(477)(031)**

**ББК 67(4УКР)я2**

ISBN 978-966-937-261-1 (т. 17)

ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2017

© Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2017

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017

© Видавництво «Право», 2017